

تاریخ انبیا

ماورای بحر خزر ترکمانلارینینشت دینلنده یاریلدی.

مؤلفی و ناشری: م. ع. علی یوف

بئریجی حاب

بھاسی ۵۰ ویک

عشق آباد

تاریخ ھجری ۱۳۳۲ * ۱۹۱۴ تاریخ میلادی

اوروج اوف قرداشلرننک اندقمسری مطبعہسندہ طبع اولدی.

مقدمه

ترکستان اولکھسی مسلمانلاری آراسنده تعلیم و تریبه ایچون کتاب ارنیک اوز دیلله رینده بولساماغی و خصوصاً تاریخ و شریعت باره سننده کتابلارنیک یوقلوغی بزی شو مختصر «تاریخ انبیا» کتابنی یازماغه وادار ایتدی.

شونی یازماقدین بزنیق قصدمز آنجق تر که از قارداشلاریمزنیق بالالارنی اوز شریعت و تاریخلرینه بلد ایتمگدر. اهل علم و قلم صاحب لریندین سهو و خطاهزنیق عفو بولونماسنی رجا اید یاس. شه کتابی باریان وقت ده، افندی زاده، کوچرلینسکی و افندی یوف اهام جنابارنیک تالیف بویوردیققلاری و کریموف جنابلریننیک ده کتابلریندین بهره مند بولدوق. شولاردین باشقه، قهقهه مدرسه سننده مدرس بولینان سید جمال ایشان افندی و ملانور محمد ایشان افندی جنابلهری شو کتابمزنیک ترتیب و عبارتله باریانده نزه اور گزیدیکلهری کومه که گورد، اولاره آراسته بیره ایدین نشکر اید یاس.

اول ایون ۱۹۱۴ عشق آباد. ع. علییوف

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دنیا نینک یار نیلماسی.

اینک باشده خدای تعالی دین باشقه هیچ بیر زاد یوقدی. خدای تعالی اوزینی بیلدیرمهک ایچون گوزیمزه گورونهن همه نرسه لری یاراتدی، همه عالمه لری خدای تعالی آلتی گونده خلق ایتدی: ایکی گونده گو گله لری ایکی گونده یراه لری، ایکی گونده حیوانلاری و جمیع یردین گو گاریاز زاد لاری، آخرده هم بزنیق یرنجی آتامز آدم عیبه الامی باراندی.

(ادم و حقوا)

خدای تعالی آدم آتانی توفراقدین خلق ایتدی، اونگا جان و عقل ئبردی، سوزلهمه که هم دیل ئبریب، همه زادلارنیک آدینی اونگا او گرتدی. خدای تعالی همه فرشته لهره آدمه سجده ایدنیق دیب، حکم ایتدی. شو حکما گوره بتون فرشته لهر آدم آتاغه سجده ایتدیلهر و ابلیس آدینده بر فرشته من آدمدین پس دگلدیرین، من اونگا اش اگمه ن دیب، خدای

تعالی نینگ بویوروغنه عمل ایتمەدی. شول سببەدىن خدای تعالی طرفیندىن قوولوب، قیامت گونینە جەکی ملعون قالدى. و آدمە دشمن بولدى.

سونڭ يولك اولان خدای تعالی بزنيك ييرنجى انه مزحوانى آدم آتاغه بولداش ياراتدى. اولارنيك ھرايكيسينه باريب نوچماحدە بولونك وشونده بوليان ھر توسلى ميوه لردين و نعمتلەردين اينيك اوچماحدە سيزھېچ آجلق وسوسزلى ييلمەز سگزدېدى ديدى. ولي حق تعالی اولارە يير آغاچ گورکازيب، اينھا، يکە شو آغاچنيك ميوه سندنين ايمە گز، ايسە گز بوزنيگزە جبرابده نلردين بولارسگز وابليسدين ھم اوزنيگزي ساقليا ورنېگ اول سيزنيگ دشمنگزدرد ديب، امر ايتدى.

آدم آتانيگ ھووا انەنيگ اوچماحدين چيقاريلمالارى. ابليس ملعون خدای تعالی نينگ حکمندين خبردار بولوب، يير گونى يير جبلە ييلە اوچماحە گيردى. شونده ابليس آدم آتاغه وحووا آتاگە آيتدى: سيز ييلە ميسگز نەمايچون خدانىگز سيزە آغاچنيك ميوه سندنين ايمەنك ديب امر ايديدرد؟ اگر سيز شو آغاچنيك ميوه سندنين آيب ايسە گز فرشته لردين بولارسگز،

اولمە زسگز ومدام اوچماحدە قاليب، خوشبخت بولارسگز. آدم آتا وحووا انە ابليس ملعونى اوزلرينە دوست ييلىب، اوزنيك كيينە قولاق ساليب، قدهغن بولنان ميوه دين آلوب ايديلەر. اول ساعتدە اوزلرينى يلانگاچ گوروب، ييرى ييرىدن اوتانديلەر. بولار خدای تعالی نينك امريندن چيقماقلقلارى سببندين اوچماحدين قولديلەر، آدم آتا وحووا انە ييرنچە محال ييرى ييرىدن آيرى دوشدیلەر. سونك اوزلرى ايدەن ايشدين پشيمان بولوب، كوب قينانديلەر، و گناھلريندين توبە ايتدیلەر. خدای تعالی نينك اولارە رحمتى گليب، توبەلەرينى قبول ايتدى، گناھلارينى باغشلاپ، اولارى يەدە يير ييرى ييلە تاپشدردى. آدم آتا و حووا انە ييرنچە محال ييرىردە بولديلەر، سونك اولاردين مشقاه توره دى.

قايىل و ھايىل

حضرت آدمينك اولنجى اوغلانلارى قايىل و ھايىل ديلەر. قايىل داىخانچىق ايدردى و ھايىل قويون باقاردى. يير گونى بولارنيك ھەر ايكيسى اوزاللەرنينك زحمتيندين خدای تعالی غە قربانلق اگيتدیلەر. قايىل ييردستە بىغداى، ھايىل يير

سانى سىز قويون آلب باردى، قايل قورقونى كوتكلىز
اكتىدى. ھايىل آراستە يورەك يىلان ايتىدى. حق تعالى
قابلىك قريالغنى قبول ايتەدى، ھايلىنكى قبول ايتىدى. شوبە
بولان ھالەدە. قايل دوغانى ھايىلەنە ايچون خدای تعالى مېنىك
قرباننى قبول ايتەدى، سىنكىكىنى ايتىدى. من سنى ئولديرىن
دىدى.

ھايىل اونگا، سن منى اولديرجەك بولسانگەدە، من سىنگا
بىر زاد ايتەن. خدايمدىن قورقپان دىدى.

بىر گونى قايل ھايىلى اولديرىپ، نوفرانگە گوموب قويدى.
شوزىللى خدای حضورىندە گناھكار و آتانا ھانئە يانئە يوزى قارە
بولدى. انسان جنسىندىن بىر يوزىندە اينىك اول اولديرىلەن
ھاسىن و اولديرەن قايل بولاندرلار.

ھىزرت آدمە خدای تعالى خلقى حق يولا چاغىرماق ايچون
پىغمبىرلىك بردى. اول سببىدىن پىغمبىرلەرنىڭ بىرنىچىسى ھىزرت
آدم (ص.ع.) بولاندر.

شىت عليه السلام

ھىزرت آدم و حوا، ھايلىنىك اولمە كىنى ايشىدىپ، قاتى

قىناندىلەر ولى رحىلى بولان خدای تعالى اولارە شىت عليه
السلامى ھايلىنىك عوضندە بردى. شىت (ع) ھىزرت آدمىنىك
اولانلارنىڭ ايچىندە اينىك يىخسى سى بولدىقى ايچون، آتاسى
اونى ھەمشغەلرئىدىن يىخسى گورىيەدى، اوزى اولئەدە شىتى
ھەمشغەلرئە باش ايتىدى ھىزرت آدمدىن صونك اولغى شىتە
پىغمبىرلىك بربلدى. گلدېگجە اونىڭ نىلى كوپەلدى. شىتلىك
نىلى موحد يعنى خدایى بىرىلەندى. اولار بىرىلرئە كومك
ايدىپ يىخسى دولاناردىلار. اما قابلىنىك نىلى مشرك، يعنى
خدایى شىركلى بىلەردى؛ اولار بىس عمل لەردە بولوب، حق
بولان خدای تعالى نى تانامازدىلار.

شىت (ع) قايلنىك نىلى حق بولدىن چىقىدئىقى ايچون،
قلىچ چكىپ، اولار بىلان اوروش ايتىدى. ھىزرت، شىتلىك
(ع) مزارى مكا ياقىنلىقىندە ابى قىس دىگان بىر داغئەدەدە.

ھىزرت ادرىس

شىتلىك نىلىدىن ھىزرت ادرىسە پىغمبىرلىك بربلدى. اشبىو
وقتدە، بئەلر حق بولدىن آيرىلىپ بتارە عبادت ايدردىلەر.
خدای تعالى ادرىسى (ص.ع) گناھكار بئەلرى دوغرى يولا

كتيرمك ايچون پيغمبر گوندردى. انيك باشده يازوچى وكيم
ديگەن ادرىس بولاندر.

حضرت ادرىسدىن صونك اونىنك نىلى يىلە قايلينك نىلى
بىر بىر زىنە قارىشىدىلەر. ادرىسنىك نىلى قايلينك نىلىدىن نىس
عادتلەر قبول ايتدىلەر. اولار هم حق يولدىن چقىپ، بتلەرە عبادت
نىمكە باشلايدىلەر.

نوح عليه السلام

موت اولاز خدای تەالی اوز گناھكار بىندەلەرنىن دوغرى
، چانرەنى ايچون، حضرت نوحى (ص ع) پيغمبر ايردى .
ح (ص ع) آدمىنك آزغىن اولادىنى كوپ وقتلەر چق دىنە
، ردى . اولارد كوپ نصيحتلەر ايتىدى . ولى اولار نوحىنك
، لەم سالمايدىلەر و اونگا ايمان گتيرمەن : اوز باطل دىنلرىندە
، دىلەر . آنجى اولاردىن بىر آزى ونوح عليه السلامنىك حام ،
، ايت دىگان اوچ اوغلانلارى اونگا ايمان گتيردىلەر .

نوحىنك طوفانى

خدای سرفىدىن حضرت نوحە عاصى بىندەلەردىن داغى ايمانە گىلن
، داغى و اولارنىك طوفان بىلان غرق بولناجاغى خبر بىلدى .

خدای تەالی نىنك امرىنە گورە ، نوح (ع ص) بىر گامى
ياصاماغە باشلادى . و گامىنى ياصاب بولاندىن صونك ، هر
حيواندىن اتالى ائەلى ايكى سنى گامىنىنك ايچىنە آلدى . بىر
آز وقتدىن صونك طوفان باشلادى . زور ياغمور ياغىپ ،
سو كوپەلدى . ھەم گناھكار بىندەلەر و حيوانلار صويە باتوب اولدىلەر .
شو توسلى آلتى آى طوفان بولدى . آخردە خدانىك امرى
يىلە ياغمو كسىلدى . يرلەر قوروماغە باشلادى . نوحىنك (ع ص)
گامىسى جودى دىگان بىر داغە بارىپ دوردى . گامىنىنك
ايچىندە كىلەر ساغ و سلامت قالدىقلارى ايچون ، خدای تەالی بە
شكر و ثنا ايتدىلەر . طوفاندىن فور تولان آدمەلەربىك كورە
اولىپ ، آنجى حضرت نوح و اونىنك اوچ اولانلارى حام ،
سام ، و يافت ساغ قالدىلار . صونك انسانلار نوح سىنا
اوچ اوغلانلارىندىن تورەب ، كوپەلدىلەر . شو سببىدىن حضرت
نوحە ايكنجى آدم آيدىلار .

حام نىلدىن عملە گلەن قوملەر :

حبشىلەر و سودانندە بوليان قارا عربلەر .

سام نىلدىن عملە گلەن قوملەر :

فارس، عرب، روم.

ياقت نسلندين عمله گلهن قوملاره:

ترك - تانار.

دیل لهر و قوملهر

حضرت نوحینک نسلی اول بیر یرده بولیادی، صونک اولاردین بیر بولاگی آریلیب، حبشستان اولکهنه باریب، فرات و دجله دیگان دریا لارینک آراسنده بولیان یرلهری اوزلهرینه یورد ایدیب، اوتوردیلهر. بیر وقته اولاره نمرود پادشاه بولدی. نمرود اوزینی خدای اورونده قوبوب، بریوک مناره سالدرماغه باشلادی. خدای تعالی نینک اونگا قهری گلیب، مناره ده ایش ابدن اوستالارنیک همه سینینک دیلهرینی چالیشدیردی. اولارده بیر اهرنیک کهنه دوشونمن هریرسی بیرتایه پتره دی. اوندن صونک، اول جانبک آدینی بابل قویدیلار. بابل دیلهرنیک چالیشیلما سی دمه کدر. آدملهر هریرتایه پتره ب کوپه لدیلهر. اولار نه ده حق تعالی نی یاددین چیقاریب، بتلهره عبادت ایته گه یوز قویدیلار. شو آراده خدای تعالی آزعین بنده لهری دوغری یواه چاغرماق ایچون. حضرت هودی عاد قومنه و حضرت صالحی

شود قومنه پیغمبر ایباردی. شو قوملهر خدای طرفندین گلهن حق پیغمبرلهره و اولار گور کزهن معجزلهره اینانمادیلار. وینه ده کافرلرده قالی ئبردیله. خدای تعالی نینک اولاره قهری گلیب همه سینی هلاک ایتدی.

ابراهیم علیه السلام

حضرت ابراهیم (صع) بابلستانده دوغولدی. اول وقته شو یشنیک خلقی صائبه دیگان مذهبده دی. اولار آیه، گونه، یولدوزلاره سجده ایدردیلهر. خدای تعالی ابراهیم علیه السلامی اولاری دوغری یوله چاغرماق ایچون، پیغمبر گوندردی. حضرت ابراهیم علیه السلام بابلستان خلقینه و اولارنیک پادشاهی نمروده کوپ نصیحتلهر ایتدی، اولاری حق دینه چاغیردی. صائبه مذهبینک باطل بولماسنی یلدرمهک ایچون، اولاره دندی: سبز نه ایچون بتلره عبادت ایدیه سگز؟ اولار گورمزلهر، ایشیتمزلهر، کبله بیلمزلهر؛ اولارنک ضرری هم یوق، پداسی هم یوق در، صائبه رحضرت ابراهیمینک سوزلهرینه قولاق سالمادیلار. بیزلهر آتا بابامز گیدیان یول بیلن گیده ریس، اوزدبتمزی بیرده باشقالا ماریس دیب، جواب بردیله ره اول طائفه نینک پادشاهی

نمرود اولی اود یاقدریب، حضرت ابراهیمی اودینینک ایچینده تاشلاتدی، ولی اوددین حضرت ابراهیمینینک جاننه ضرر یتیرلمه، سلامت قالدی. صائیلرشونی گورنده، اونلارک کوپوسی حضرت ابراهیمه ایمان کتیردی.

ابراهیم علیه السلامینک هجره نئی (کوچمه نئی)

ابراهیم علیه السلام عیالی ساره و اوز دوغانینینک اوغلی لوط و باشقه حق دینه گله نلر بیلان حرانه کوچیب باردیلار. شونده بیر اندهک قالان دین صونک، حضرت ابراهیم خدانینک امری ببله خلقی حق دینه چاغرماق ایچون، کنعانه گیتدی. حضرت ابراهیم کنعانه بولان وقتده آجاق دوشدی. شول سببن عیالی ساره نئی هم آلب، مصره کوچدی. مصرینک پادشاهی ورعون ساره نئی یسیر ایدیب آلدی. صونک اوزی بیر بچه ایمان بلاهره دوشدی. قورقوسون دین ساره نئی یننده حضرت ابراهیمه فایتاریب بردی و اونگا هاجر آداق بیر کنیز هم اغشلا دی. حضرت ابراهیم مصرده کوب وقت قالمان، ینده حرانه قایتدی.

بیر نچه مجال دین صونک حضرت ابراهیمینک و اوطینک

حیوانلاری کوپه لدی و اولاره یر آزبولدی. اول سبب دین و حضرت ابراهیمینک مصلحتینه گوره، لوط اردن جارنیک یا قاسنده بولسان یر اوتلق و آغاجلق جایه کوچوب باردی و شونده سدوم دیگان شهرده اوتوردی. سدوم خلقی بتلهره عبادت ایدردی. لوط سدوم خلقینی حق دینه گتیرمه ک قصدی ببله اونگا کوب نصیحتلر ایتدی ولی او طائفه یعمبرنیک کینه قولاق سالمان، اوز باطل دینلرینده قالدی. صونک خدای تعالی باشلارینه گو کدین داش یاغدریب، همه سینی قردی. اسماعیل علیه السلام.

اسماعیل علیه السلام حضرت ابراهیمینک اوغلیدر. ابراهیمینک ساره دین مشقه سی دوغولمازدی. شونینک ایچون کنیزی هاجری اوزینه عیال ایتدی، هاجر دین اسماعیل (ع ص) دوغولدی. حضرت ابراهیم اوغلی اسماعیلی کوب خواهلیادی ولی ساره اونی سومیادی. هاجر حضرت ابراهیمه اوغلونک اسماعیلی مهنینک گوزومدین داشراق ایتدیب دیله، شو ایشی بتیرمه ک حضرت ابراهیمه قاتی بولساده

عیالی هاجری و اوغلی اسماعیلی عربستانه ا کدیر قوسنده

مكە يريندە قوبىدى. اسماعيل (عص) مەككەدە اوسىدى ۋە ئورماندىن
 رنىڭ ايچىندە قالدىنى ايچون اولارنىڭ دىللە زىنى يىشى او كرىمىدى
 ۋە جىرەم قىبلە سىندىن بىرقىز آلدى. حضرت اسماعيلنىڭ ئىسلىدىن
 تۈرە كىن عربلەر «عرب مستغربه» دىب آدلانىدىلار.

صونىگدە حضرت اسماعيلە اللە طرفىدىن پىغمبىرلىك بىرىلدى.
 اسماعيل (عص) عربستان خلىقىنى آتاسى ابراهيمنىڭ شىرىت
 بولۇپ كىتىردى. كەبەنى حضرت ابراهيم ۋە اوغلى اسماعيل (عص)
 سالدردىلار.

اسحق عليه السلام .

حضرت اسماعيل دوغولاندىن اون اوچ يىل صونىڭ خدایى تعالى
 سارەغە ھەم بىر اوغول ئىردى. سارە اوغلىنىڭ آدىنى اسحق
 بولدى. اسحقنىڭ دىياغە گىلمە گىنى فرشتەلەر شو تسلى خىر
 بىردىلەر: بىر گونى حضرت ابراهيمە اوچ فرشتە مەھمان گىلدىلەر.
 ابراهيم (عص) اولارە نەھار ئىردى ۋە فرشتەلەر ايمە دىلەر.
 ۱۰ (عص) شوندىن كۈب پوزولدى. مەھمانلار اونىڭا سىن
 اتمە، بىزار انسان دىگىلەرىن، خدایى تعالى طرفىدىن
 فرشتەلەر دىرىس؛ سىنىڭ عىالىنىڭ سارە قىرى بولساده،

قدرت صاحبى بولان خدایى تعالى سىڭا اوندىن بىر اوغول
 بىرچە گىرە، بىزەر خدایى طرفىدىن شوخىرى سىڭا آتساغە
 گىلدىڭ دىدىلەر. ابراهيم (عص) فرشتەلەردىن مەنىڭ ياشىم
 كان ۋە عىالىم سارە قارىدر، بىز قارىلەر دىن اوغول نچىڭ دوغولار
 دىب سولدى.

فرشتەلەر اونىڭا قدرت صاحبى بولان خدایى تعالى نىڭ قولوندى
 ھىچ بىر ايش قىن دىگىل دىب آيرىلدىلار.

بىر ئىچە مەھالدىن صونىڭ فرشتەلەر گىتىران خىر دوغرى بولدى.

حضرت ابراهيمنىڭ عىالى سارە دىن اسحق دوغولدى .

اسحقە ھەم اللە طرفىدىن پىغمبىرلىك بىرىلدى. اسحق عليه السلام
 بىر يۈز اىگرمى يىل عمر ايدىب صونىڭ اولدى. مزارى ۋە خلىل
 الرحمن « اوباسىندەدر .

حضرت اسحقنىڭ عىص ۋە يعقوب آدىندە اىكى اوغلى باردى.
 بولار دىن يعقوبنىڭ نىلىنە بنى اسرائيل دىب آيدىلار. بنى
 اسرائيل تارىخىدە اولى بىرىلدى.

اسماعيلنىڭ قربان بولماسى

خدایى تعالى حضرت ابراهيمى سىنماق ايچون بىر گونى او قوسىندە

اونگا اوغلونك اسماعيلى مېنىڭ بولمىدە ئىزىڭ كىرىپ امر
 ايتدى . اسماعيلى اولدورمىك حضرت ابراهيم قىن بولمىدە
 اوزى خدانىڭ حكىمىدىن باش قاچىرىپ يىلمەدى . خىراجىتى
 آينىڭ اونونجى كۈنى اوغلى اسماعيلى مېنا داغىنىە ا كىتدى .
 حضرت ابراهيم اوغلونىڭ يۈرە گىنى يىلمەك ايچون ، خىدايدىن
 ئوزىنە بولنان حكىمى اوغلونە يىلەردى . اسماعيل آتاسىنە سن
 حق تعالى نىڭ امرىنە عمل ايت دىدى . ابراهيم (ع ص) اوغلونىڭ
 ال اياغىنى باغلاب ، اونى يىرە يىقىدى ؛ پىچاغىنى اونىڭ بوغازىنە
 سۈرتىدى ۋەلى او خدانىڭ امرى بىلە كىسەدى .

خداى تعالى دىن جبرى گىلدى .

« يا ابراهيم ، سن دوشىنگى دوغرى ايتدىڭ ! »

جبرائىل عليه السلام نازل بولوب ، خداى طرفىدىن بىر
 تويون گىتىردى . ابراهيم (ع ص) اول قويونى قربان كىسدى .

يعقوب عليه السلام .

حضرت اسحقدىن سونك پىغمبىرلىك حضرت يعقوبە بىرىلدى .
 اونىڭ دوغانى عىص شونى ايشىدىب ، يعقوبى اولدىرە چەك
 بولدى . شوسىبىدىن انەسى حضرت يعقوبە دايسى لىيانىڭ يانىنە

كىدەمە گى مصلحت گوردى . يعقوب هم انەسىنىڭ آيدانىنە
 قولاق سالىب ، دايسى نىڭ اوينە باردى . يعقوب دايسىنىڭ
 كچىك قىزى راحىلى آنجاق بولدى . لىا اونگا يىدى يىل مېنىڭ
 قويونلارىمى باقسانىڭ ، راحىلى سىنگا برەرىن دىدى . يعقوب
 بونگا راضى بولدى ۋەلى يىدى يىل چوپانلق ايدەندىن سونك ،
 دايسى اونگا اولى قىزى لىيانى بردى .

لىادىن يعقوبنىڭ اون ايسىنى اوغلى دوغولدى . يعقوب
 اوغلانلارنىڭ ھەمەسنىدىن يوسفى يىخشى گورىيەدى .

يوسف عليه السلام

حضرت يوسف كىرب آواداندى . اوزى هم دوغانلارنىڭ
 ھەمەسنىدىن عقلى ويىخشى بولدىغى سىبىدىن ، آتاسى يعقوب اونى
 يىخشى گورىيەدى . لىر كۈنى حضرت يوسف دوشوندى گوردى كىم
 گون ، آى ۋەھمە يولدوزلار اونگا سجدە ايدىبە اەر . يوسف (ع)
 دوشونى آتاسىنە ايتدى . يعقوب (ع ص) يوسفنىڭ كىتە قولاق
 سالىب ، دوشوندىن اونىڭ پىغمبىر بولجاغىنى يوردى ، يعقوب
 (ع ص) يوسف دوشونكى دوغانلارنىڭ گادىمە ، دىسەنك ، سنى
 اولدىرە رلەر دىب تاپشوردى . يوسفنىڭ دوغانلارى شودوشدىن

خبردار بولوب، يوسفى يوق ايتىك فكرينه دوشدیلەر. اولار
بیر گونی آتالاریندین یوسفی بیزیلان چوله گزمه گه قویسار
دیب، دیله دیلەر. یعقوب (ع ص) یوسفی اول قویبارمه دی.
ولی آخرده راضی بولوب، اونى اوغلانلارینه قوشوب ایباردی.
دوغانلاری یولده یوسفه کوب آرار بئردیلەر و آخرده اوزینی ده
بیرچونک قویونینک ایچینه سالیب گیتدیلەر. اولار آتالارینینک
یاننه قایتقاج، یوسفی موجهک ایدی، اینها شو هم اونینک
قانلی کوینه گیدر دیب، یعقوبه قویون قانینه باتان بیر کوینهک
گور کزدیلەر. حضرت یعقوب (ع ص) شو خبردین کوب
کوب قیناندى.

شو زیلتی یوسف بیرنیچه مهال قویوده قالدی. بر گونی شو
ئبردین مصره باریان کاروان اوتیه دی. کاروانچیلاردین بریسی
قویونینک یاینه گلیب، سو آلقاق بولانده، یوسفی شونده
گورب، قویودن چیقاردی. اودان صونک کاروانچیله ریوسفی
مصره بادشاهینینک وریرینه ساندىلار. وزیر یوسفی کوب خواهلیادی،
اهى قانی پتمه ساولیادی، اویله کیم اونى اوزیه اوغول ایتىك
خیاله دوشدی. یوسف آرق آوادان اولدیغی ایچون، وزیرینینک

همالی زلیخا اونگا عاشق بولدی. یوسف اونگار کینی بئرمه دی؛
زلیخاهم بونگا قهرله نیب، یوسفی ارینه یامانلاب، زندانه
سالدردی.

یوسفینک زندانده بولماسی

حضرت یوسف زندانده اوتوریان وقتده، فرعونینک آدم لریندین
هم ایکسی دوستاق بولان ایکن لهر، اولار زندانده بیرنچه دوش
گوردیلەر. اولارینک دوشلرینی یوسف دین باشقه هیچ کس
یوری بیلمه دی. دوستاقلارینک بریسی شرابچیدی. همین دوستاق
زنداندین چیتانده، یوسف اونگا منی اونوتما، منینک حالیمی
باریب فرعونه بیلدیر دیب. اوندین دیله دی.

یوسفینک زنداندین قویباریلماسی

بیر گون فرعون بیردوش گوردی. گوردیکیم دریادین یدی
سانی سه میز صغر چقدی و اولار نیل ایزینجه یدی سانی هم آریق
صغر چقیب سمیز صغرلاری ایدیلەر. صونک گوردیکیم ینه ده یدی
یاشیل سنبل چقدی و اولارینک ایزینجه یدی قوری سنبل چقیب،
یاشیل سنبل لهری ایدیلەر. فرعونینک دوشنی هیچ بیر آدم
یوری بیلمه دی. زنداندین خلاص بولان شرابچی فرعونه یوسفی

خبر بۇردى و دیدى: سنینك شو دوشونكى يوسفین باشقه
 هیچ كیم يورى ييلمەز. فرعون يوسفنى زنداندىن چقارتدريپ،
 اوزياننه گتيرتدى. يوسف فرعونينك دوشنى ييله يوزدى:
 يدى سانى سەمىز صفر ويدى سانى سنبل، يدى يىل دوقلوق
 بولوب، صونگده هم يدى يىل آجلىق بولجاغىنى بيلديريپ دیدى.
 فرعون يوسفین خوش بولوب، اونى زنداندىن آزاد ايتدى.
 واوز وزيرى اولەندىن صونك، يوسفنى اوزينه وزير ايتدى.
 و زايخانى هم اونگا بۇردى. يوسفينك يخشيلقنىدىن و اونينك
 عقابىنىك آرتقايندىن فرعون اونگا كوپ مرحمتلەرايتدى، بويە
 كيم پادشاهلقلارينينك همه ايشلرینی اونگا تاپشوردى. شو
 زبىلى يوسف خدانىك كومه گليگى ييلەن بيوك مرتبه گە يتدى.
 يوسفينك بيرنجى گزەك دوغانلارى بيلان گوروشمەسى
 فرعونينك دوشى دوغرى بولدى: يدى يىل اكين كوب عملە
 گادى. يوسف كان بىغداى يىغاب، انبارلاره توكدوردى.
 صونگده آجلىق دوشدى، بىغداى مصردين باشقه هر بير يۇرتده
 توکهلدى، مصرده بىغداى كوب و ارزان بولدىنى ايچون،
 دزيانينك هر بير جايندىن خلق گليب مصره دولدى. كنعانده

هم آجلىق بولدى. يعقوب اوغانلارنى بىغداى آلمان ايچون
 مصره گوندردى. اوزيانينده اونينك بنيامين آدلى اوغلى قالدى.
 يعقوبينينك اوغانلارى مصره داخل بولوب، يوسفينك يانينه
 گليب، اونگا باشا گيب، سلام بۇردىلەر يوسف دوغانلارنى
 كورگاج اولارى تانادى ولى اولار يوسفنى تانامادىلار يوسف
 آتاسىندن خبر ييلمەك ايچون دوغانلارنىدىن سىزلر كيمسيگىز؟
 نه يۇردىن گليه سيگىز؟ سىزلە شو جاينك آدملىرىنه منگزه ميه سيگىز،
 سىز بارلاقچى دگليسيگىزمى؟ ديب سورادى. اولار يوسف بىز
 كنعاندىن گلياس، يعقوب پىغمبرينك اوغانلارى مزد دىلەر.
 بىز اون ايكى دوغان ايديك، بىرىمىز ياشلقده اولدى؛ بىر دوغانمىز
 آتامزنىك ياننده قالىپ، قالانمىز شوتايە بىغداى ايچون گديك
 دىديلەر، يوسف اولاره كوب بىغداى بۇرب ايكنجى يولا
 گلنده، اويدە قالان دوغانىگىزى هم آليب گلينگىز، من سىزه
 كوب بىغداى بۇردىن دیدى. يوسفينك دوغانلارى بىغداى آيب،
 ينەدە كنعانە قايتدىلار.

يوسفينك ايكنجى گزەك دوغانلارى بيلان گوروشمەسى
 بىر آز وقتدىن صونك كنعانده بىغداى توکهلدى. يعقوبينك

اوعلانلاری بغدادی آلمق ایچون ینەدە مصرە بارمالی بولدیلار.
 شو گزەك دوغانلاری بنیامینی هم اوزلەری ییلان اگیتدیلەر.
 حضرت یعقوبینک اوغانلاری مصرە گلندە یوسف اولارنیک
 چواللارینی بغدادی ییلان دولدوریب ، اوزلرینی قویباردی .
 بنیامینیک چوالینە اوغرین بیرطلا جام سالدردی . دوغانلاری
 بیر آزاجیق یول باراندین صونک ، ایزلاریندین یوسف بیر
 آدم ایباردی . شول آدم گلیب ، اولارە سیز اوغری سگیز ،
 پادشاهنینک طلا جامینی اوغورلا بسیگیز دیدی . یعقوبینک اوغانلا
 ری بزکەر اوغری دگیلمز دیب ، قسم ایتدیلەر . شو محال
 یوسف اوزی اولارە بتیب ، دوغانلارینە دیدی : جام بیرنیگیزدە
 چفسە ، شونینک جزاسی نەدر ؟ اولار آیتدیلار : هر قایسیمز
 دین چفسە ، اول جام ایبە سینە قل بولمالیدر . جام بنیامینیک
 یو کوندین چقدی . اولار یوسف دیدیلەر : بزنیک بیریمزی
 اینگدە ساقلاپ ، بنیامینی قویبار ، بزنیک بیرقاری آتامز باردر
 بنیامینی کوب خواهلیا ، اونسز دوری بیلەز .

یوسف اولارە اوغرینینک عوضندە دوغره جبر ایتسە ،
 ظلامەر دین بولارمز دیدی . یعقوبینک اولی اوغلی دوغانلارینە

سیز قایتیب ، گورەن زادی آتامزە خبر یثرنیک ، منگا آتام
 اذن بئرمەسە ، بنیامینی آلمان قایتجاق دگیل دیدی .
 اولار کنعانە گلیب باشلارینە گلەنی آتالاری یعقوبە سولە دیلەر .
 حضرت یعقوب علیە السلام شو خبری ایشیدیب ، قاتی قیناندی ، کوب
 آغلادی و آغلاماقدین اونینک گوزلەری کور بولدی .

حضرت یعقوب علیە السلامینا مصرە کوچمەسی

یوسفینک دوغانلاری اوچونجی گزەك ، مصرە باراندە ، یوسفە
 دیدیلەر : بزنیک آتامز یعقوب اوغلی یوسف یوق بولاندین
 چونک ، کوب ، کوب قیناندی ، ایندی بنیامینی هم ابترب ،
 آغلاماقدین گوزلاری کور بولودر . آتامزە رحم ایدیپ ، بنیامینی
 آزاد ایت دیب ، دیلە دیلەر . یوسف اولارە سیزنیک شو غاگیز
 یوسف من من دیدی . اولارە حیران قالیب ، یوسفە بزاهری
 باغشلا دیب ، یالباردیلار . یوسف دوغانلارینە خدای نعالی
 رحملی در ، سبزلەری باغشلار دیدی .

یوسف اولارە ایندی قایتینک ، آتامز یعقوبە همە قربنداشلاری
 ییلان موندە کوچوب گل سین دیب آیدنیک دیدی . حضرت
 یعقوب (ع ص) یوسفینک ساغلق خبرینی ایشیدیب ، شاداقتدین

و خدانىڭ مەرحىمىتى بىلەن گۈزەل ساغالدى. سونىڭ اهل عيالى بىلەن مەصرە يوسىفنىڭ يانىغا كۆچۈپ كەلدى. مەصرە آتالغۇ گۈرۈشۈپ، يېرىلەرنى قوجا قىلاب، شادلىقلارنىڭ كۆپ آغلايدىلار. فرعون مەصرە اولارە يىر بىر، مۇندە بولونىڭ دېدى. بىر نەچچە ۋەقەدىن سونىڭ يەقۇب (ع ص) اولدى. اونىڭ ۋەسىيەتتە گۈرە جەزەسەن اوغلانلارنى كەنەنە كەيب، بابالارنى حضرت ابراهيمنىڭ يانىغا جەيلەيدىلار ۋە ۋەزەرنى يەنە دە قاتىب، مەصرە كەلدىلەر. حضرت يوسىف اولەندىن اونگۈرتى دوغلانلارنى ۋە ۋە قەربىداشلارنى بىر يىرە توپلاپ، اولارە پەيدالى ۋە يىشى مەسجەتتە ايتىدى؛ يوسىف اولارە ايتىدى: بىر ۋەقە شۇيىردىن خەدى ئەلى نىڭ ئەمرى بىلەن بىنە اسرائيل طائىفەسى چەقەپ، اوز يوردلارنى بار جاققار. شۇل ۋەقە سىز مەنى ھەم كەيب، كەنەنە جەيلەيدىگەن.

حضرت ايوب عليه السلام

حضرت ايوب (ع) يەقۇب عليه السلامنىڭ ايامەندە شام اولارە سەندە بولمىدى. حضرت ايوب (ع) كۆپ رەھملىدى. خەداىڭ ئەمەلىدىن چەمەزدى ۋە ھەمىشە فقرايە كۆمەك ايدەردى.

اوزىنىڭ يۈرەگىنىڭ قۇيۇقىدىن خەق تەئالى اونگا كان مال ۋە دولت بىرىدى. ايوب عليه السلامنىڭ بىر عيالىدىن اوز مەشقىسى باردى. بولاردىن يەيسى اوغلان، اوچى قىزدى. ابليس حضرت ايوبنىڭ يىخىلىقەن گۈرى بىلەن، خەدايە دېدى:

يارب! - ن ايوبە كۆپ مال ۋە دولت بىرىسەن، اول سەبەدىن سىنگا پاك يۈرەك بىلەن عەبادەت ايدە، سەن اوندىن بىر ياز دولتى آسانىڭ، اول غافل بولۇپ، سەندىن يۈزدۈندە رەزە دېدى. خەق تەئالى حضرت ايوبنى سىنماق اچقۇن. اونىڭ يانىغا دورت خەبەرچى ايلاردى. اولاردىن بىرىسى كەيب، گۈگەدىن اود ياقىب، سىنىڭ بىتۈن - يۈرەكنىڭ چۇپانلارنىڭ پۇچ بولدىلار دېدى. ايسى كەنجىسى كەيب اونگا سەموم بىلەن اوبىب، ھەمە دۈبەلەرنىڭ قەربىدايلار دېدى. اوچۇنچىسى - سىنىڭ باغنىڭ ۋە كەنەنەرنىڭ ياقىب، پۇچ بولدىلار دېدى. دوردەنجىسى - اولى اوغلونىڭ تامى يەقلىپ، ھەمە اوغۇل قىزلارنى دۈبەندە قالىپ، قەربىدايلار دېب، خەبەر بىتىردى. يەقۇب عليه السلام شۇ خەبەرلەرنىڭ ھېچ بىرىنىڭ ھەم پوزۇلمادى، ۋەلى سەجدە كەيب، خەدايم مەنى يەلەنگەچ كەتتەندە، اونىڭ خەتەرنە شۇيە ھەم

قائتارين ديب، يئەدە عبادتە مشغول بولدى . بىرىنچە وقتىدىن
صونك ايوب عليه السلام سارغادى: اونىڭ اندامىدە يارەلر عملە
گىلدى. قىرىنداشلارى اوندىن يىگرە ئىب، ھەر قايسى بىر تايە
قاچدى. اونگا خىدمەت ايدىيان يىكە عىالى رحىمە بولدى. بىر
گون حضرت ايوبى اوچ دوستى گورمە گە گىلدىلەر . اولار
ايوب (ع) شويىلە ياراماز بىر حالدە گوروب، خيال ايتدىلەر
كىم اوزى فىس - فىس گناھلار ايتدىگى ايچون، خىدايتعالى
اونى شويىلە عذابە سالاندر. ايوب (ع) دوستلار يىنىڭ فكىرىنى
دوشونوب، يوزىنى خىداى تعالى طرفىنە دوندەرىب دىدى:

خدايا! سىنىڭ اوزىگە بىللى در كىم من بىر كسى آج گورەندە،
دوق باتما دىم، بىر آدمى يالانگاچ گوروب، تازە گىم گىمە دىم؛
فواومدىن گلەن يىر جەلى سىناقلارنىگە دوزىب، سىنگا يئەدە
عبادت قىلدىم. شوسىناقلار سەببىنىڭ كىناھىم دىگىل ايسە منگا شىفا
بىر دىب دىلەدى. رحىمى بولان خىداى تعالى حضرت ايوبنىڭ دعاسىنى
بول ايدىب، اونگا شىفا بىرىب، درددىن خلاص ايتدى. خلق شونى
گوروب، حضرت ايوبى گورمگە گىلدىلەر. صونك حق تعالى
حضرت ايوبە يئەدە مشقلە. مال و دولت بىرىب، اونى خوشبخت ايتدى.

حضرت موسى عليه السلامنىڭ دوغولماسى

حضرت يوسفدىن صونك بنى اسرائيلنىڭ خالى فىس بولدى.
مىصر پادىشاھلارى يوسف (ع) ايدەن اولى خىدمەتلەرى اونودوب
بنى اسرائيلگە كوب ظلم و جبر ايتدىلەر. اولارى كىوب قاتى
خورلاب، ھەم قىسنى ايشلەرى اولارە ايتدىرەردىلەر . مىصر
پادىشاھلارىندىن بىرىسى، بنى اسرائيل نىسلىنىڭ كوپەلە سىندىن
قورقوب، اولاردىن دوغوليان چاغەلەرى اولدىرەمە گە حكىم
ايتدى. شو وقتدە بنى اسرائيل طايفە سىندىن عمران آدلىق بىر كىشىنىڭ
بىر اوغلى دوغولدى. اول موسى عليه السلام دى. انەسى اونىڭ
ھەم باشقە چاغەلەرىالى اولدىرىلمە سىندىن قورقوب بىرقونى
ياصاتدى. قونى طىبار بولاندىن صونك، موسى نى اونىڭ ايچىنە
قويوب، نىل درياسىنە سالدى. واور قىزى مەرىمە اونگا
ايت دىب تاپشوردى. فرعوننىڭ عىالى وقىزلارى دريا ياقاسىدە
گزەندە، قونىنى گوردىلەر. فرعوننىڭ عىالى خىدمەتچىلەر يىنە
حكىم ايدىب، اونى چقارتدى. قونىنىڭ فاپوسنى آچاندى، ايچىندە
بىر آوادان چاغە گوروب، فرعوننىڭ عىالى وقىزلارى حىران
قالدىلار. فرعوننىڭ عىالى اول چاغەنى اوزىنە اوغول اتمەلى
بولدىسەدە، فرعون اوزى اونى بنى اسرائيلدىن بىلىپ، عىاينە

سن شو چاغەنى اولدورت دىدى . عىالى اونىڭ سوزىنى قىلماق سالىمى .

وموسى عليه السلامنىڭ اوزانەسىنى داىە دوتوب، اوزاويندە چاغەنى اونگا ساقلاتدى .

موسى عليه السلامنىڭ مىصردىن چىقىشى .

موسى فرعوننىڭ ايوبىدە تىرىيە آيب، اوزىنى تاناندى، بنى اسرائيل اوزىنىڭ قىنداشى بولماغىنى دوشوندى . بىر گون سحر تىزدىن كوچە چقاندە، گوردىكىم بىر مىصرلى بىر بنى-سرائىيە ظلم ايدىيە، موسى (ع) بنى اسرائيلە كومەك چىقىپ، مىرايى اوروب اولدىردى . شولى فرعون بىلىپ، موسىنى وادىرگە حكىم ايتدى . موسى فرعوننىڭ حكىمىدىن خبردار بولۇپ، عربىستانە قاچىپ باردى . موسى مەدىنە گە گىلىپ ، شەيب بىغەبىرنىڭ باينىدە والدى . شەيب اوزقىزىنى موسى (ع) ە بىردى . موسى ھم اوزىل اوبىنىڭ قويونلارنى باقمىغە بويون بولدى .

موسى عليه السلامنىڭ پىغمبەرلىكى

اوزىل تمام بولاندى، موسى عىالىنى ھىم آيب ، مىصرە مايدى . مىصرە باراندى، طورغاندى اونگا خدائى تعالى طرفىدىن

پىغمبەرلىك بىرىلدى . موسى اوزىنە كومەك ايتمەك ايچون حق تعالىدىن اوزدوغانى ھارونە ھىم پىغمبەرلىك بىرىلمەسنى دىلەدى . خدائى تعالى موسى نىڭ دىلە گىنى قبول ايدىپ . ھارونە ھىم پىغمبەرلىك بىردى . حق تعالى اولارنىڭ ھىرايكىسەنە بارىپ، فرعونى يىخشى سوزلەرىلە حق دىقنە چاغرىنىڭ وبنى اسرائيل طايپەسىنى ظامدىن خلاص ايدىنىڭ دىدى، امر ايتدى .

موسى بىلان ھارونىڭ فرعون يانىنە بارمىلىرى

موسى ۋ ھارون (ع) خدانىڭ امرىنە گورە، فرعوننىڭ يانىنە بارىپ، اونى دوغرى يولا چاغىردىلار وبنى اسرائيلنىڭ خلاص بولماسنى اوندىن دىلە دىلەر . فرعون اولاردىن سىزنىڭ خدائىڭز كىمدىر دىپ سورادى . موسى اونگا بىزىم خدائىمىز بىرلىرى وگو گلەرى و اولارنىڭ آراسىدە بولوب دوريان مەخلوقاتى يارادان حق تعالى در دىپ، جواب بىردى . فرعوننىڭ موسى ە قەرى گىلىپ، اونى زندانە سالدىراق بولدى . فرعون موسى غە آيدىان سوزىڭنىڭ دوغرىلىقىنى تىقىدىق ايت دىدى . موسى قولوندىقى تىاغىسى فرعوننىڭ اونگونە تاشلادى . تىاق بىلان بولدى . سونك الينى قولتوقىنە سالدى، چقاراندى ، نورلى بولدى

گوروندى. فرعون شوندىن كۆپ قورقدى. اونىڭ آدمەرى موسى نىڭ معجزەلەرىنى كۆرۈپ، اونگا ايمان كىتىدىلەر. فرعون اوزى حق دىنە كىلىدىن بويۇن قاچردى وبنى اسرائيلە نەدە جبر و ظلم قىلغانە باشلادى.

بنى اسرائيلنىڭ مىصردىن قاچمىشى

فرعوننىڭ بنى اسرائيلە ايدىيان ظلمى حددىن آشدى. يۈك ورحملى بولان خدای تعالی بنى اسرائيلنىڭ دعاسىنى و شكائىتى ايشىدىپ، كافرلىقنىڭ باشلارینە ھەر تومسلى بلالەر كوندەردى. فرعون بنى اسرائيلە مىصردىن چقىپ كىدىنىڭ دىپ. حکم ايتدى. اورى اولارنىڭ چقماسنە اذن بىردى ولى صونك قوشون بىلان ايزلاریندىن چوزدى. سويش درياسى ياقاسندە فرعون بنى اسرائيلە گىلىپ يتشىدى. خدای تعالی نىننىڭ بويوروغى بىلان دريا ايسكى آبرىلىپ، بنى اسرائيل قورى يول بىلان سلامت دريانىڭ آنگرى ياقاسنە چقىدىلار. فرعون ھم قوشونى بىلان اولارنىڭ ايزىندىن چوزاندە، سوينەدە يىرلەشىپ، ھەمەسى درياغە غرق بولدىلار. بنى اسرائيل فرعوندىن سلامت قورتولماقلىقلارى ايچون خدای تعالی غە كۆپ شۇكر و ئىنا ايتدىلار.

توراتنىڭ كىلىمىسى

بنى اسرائيل سويش درياسىنى كىچىپ، فرعوندىن خلاص بولاندىن بىر نەچچە كۈن صونك، گىلىپ، سىناداغىنىڭ ياتىدە دوردىلار. حضرت موسى بنى اسرائيلى ھارون بىلان قويۇپ، اوزى خدانىڭ امرى بىلان سىنا داغىنە باردى. شوندىن حق تعالی موسى غە تورات كىتابىنى كوندردى و اونىڭ ايچىدە يازىلانى بنى اسرائيلە دوشوندور دىپ حکم ايتدى. حضرت موسى سىنادە بولان وقتدە بنى اسرائيل دوغرى بولدىن چقىپ، گناھكارلىغە يوز قويدىلار. ھارون اولارە كۆپ نصيحتلەر ايتدى ولى اولار ھاروننىڭ كىنە قولاق سالماز، بتلەرە عبادت ايتمەگە دوردىلار. حضرت موسى سىنادىن توراتى كىتورىان وقتدە بنى اسرائيلى حق يولدىن آيرىلان كورۇپ، قاتى قهرلىدى عاصىلەرە جبر ايتمەگە باشلادى. بنى اسرائيل ايتدىگىلەرە ايشلەرىندىن توبە قىلدىلار. موسى ھم حق تعالی دىن اولارین گناھلارنى باغشلاسىن دىپ، دىلەدى. صونك اولارە توراتنىڭ حکمەرىنى دوشوندوردى. بنى اسرائيل شو حکمەلەرە عمل اتمەگە دوردىلار. آخردە خدانىڭ امرى بىلە موسى بىر عبادت خانە

ياصاتدى، همين عبادت خانە دە بنى اسرائيل طائفەسى جمع بولوب، عبادت ايدهردى.

بنى اسرائيلنىڭ كنعانە بارماسى .

بنى اسرائيل قازم درياسىنى اوتىب، اولى بىر چولە گلدیلەر . شوقت بنى اسرائيل كاندى، اولارنىڭ قوشونلارنىڭ حسابى يوز منگە جەلى بولياىدى . شونجە كوب آدمە آرق تاپت بىرمەك قالى قىن دى . ولى خدای تعالی بنى اسرائيلدىن كومه گىنى كسمەزدى ومدم اولارە روزى يتورەردى . اولار ايچون سو گرەك بولسە حضرت موسى تياغىنى داشە اوراردى . داشدىن سو آقېب، دو كواەردى . خدای تعالی بنى اسرائيلە كوب نعمتلە رايباردىسە دە، اولار ینە دە راضى د گىلدیلەر . حضرت موسى دىن شكایت ایدیب، عاصى بولاردیلا . بنى اسرائيل كنعانە بارانده اولارنىڭ ايشلەرى قاتى قىنلاشدى . موسى عليه السلام اولارنىڭ بىوك آدمارېندىن اون ايکېسىنى ارض مقدسە خبر گتىرمك ايچون گوندهردى . اولار قايتىب گلهنده ديدیلەر : كنعان قاتى يخشى جاندرە شونده اكين كاندر وكنعان خلقى هم اولاقان پهنوانلار يالى آدمەلردىلار . اولار زور آدملار بولدىقلارى ايچون ،

بىزلەرە اولار يىلان اوروش ایتمەك قىن در .

بنى اسرائيل شوسوزلى ايشیدیب ، مصر دىن چقماقلقلارېنە پشیمان بولدىلەر وینە دە شكایت ایتمە گە باشلادىلەر . حقتعالى نىنك اولارە تهرى گىب اولارى قرق يىل چولده بى دراك قويدى . آنجق آتالارېننىڭ يىرلېنە قايتىب بارماغە يگىتلەرە اذن بىرىلدى . ياش اولیلارە اوز يوردلارېنە گىدمە گە رخصت بىرىلمەدى . حضرت موسى دوغانى هاروندىن اون بىر آى صونك اولدى . موسى نىنك مزارى نە يىشردە بولانى بىللى د گىل . حضرت موسى دىن صونك يوشع عليه السلامە يىغمىرلىك بىرىلدى .

يوشع عليه السلام

بيوك اولان خدای تعالی موسى عليه السلامنىڭ وقتندە كى يالى يوشع عليه السلامنىڭ ايامنده هم بنى اسرائيلە كومهك ايدهردى . حضرت موسى (ع) بنى اسرائيلى سويش درېسندىن كىچىردى ، يوشع عليه السلام هم اولارى اردەن درياسىندىن اوتوردى . اردەننىڭ سووى كوپە ايب ، اوندىن كچمەك مەكن بولمادى . يوشع عليه السلام دعا ايتدى سو آزالىب ، بنى اسرائيل

سلامت دريانی كنجديله ر. بولار دريانينك آنكرى ياقاسين
چقيب بولاندين صونك . حضرت يوشينك بويوروغنه گوره
اردهن درياسنينك ياقاسنده داشدين بيرنشانگه ياصاديلار و
اوبيريسى گون بنى اسرائيل فصع عيدي ايتديله ر. صونك يوشع
عليه السلام يواش - يواش فلسطين اولكه سنى آليب اونگا
صاحب بولدى . انيك باشده اريحا ديگان شهرى آلدى .
صونك كنعانينك شهرلرينى ومصرينك هم بيريولا گينى قولينه
گتيردى . حضرت يوشع آلان يئرله رى بنى اسرائيل آراسنده
بوليب پايلادى . اوزى ايگر مى سگز ييل بنى اسرائيلينك
ايشله رينه آنك ايديب . صونك وفات ايتدى . يوشع عليه السلامدين
صونك مؤمله ر تورات شريفينك حكمله رينه عمل ايتديله ر .
توراتينك حكى حضرت عيسى غه انجيل شريف گله ن وقته -
جه لى ايشله دى .

طالوت

انيك باشده بنى اسرائيله طالوت پادشاه بولدى . طالوت
پادشاه بولاندين صونك، توگورو گينه كان قوشون يغتاب،
فلسطين پادشاهينك اوستنه چوزدى . شونينك سببى باردى :

اونگده فلسطين پادشاهى بنى اسرائيل پادشاهسى و كومكسىز
بولدينى ايچون، اولاره كوب آزارئبره ردى .

شوايكى قوشون گليب ييريرلرينه قارشى دورديلار . فلسطين
له رينك سردارى جالوت دى اوزى هم كوب زورلى ييرباطردي .
جالوت بنى اسرائيله ديدى : سيزينك ايچگيزده مينيك اونگومه
چقيب، اوروش ايديب ييله ريالى باطرنينگيز باربولسه، هانى ،
جقارنيك ديدى . اول منگا زور گلسه . بزهمه مز سيزه قول
آستى بولارمز ديدى . بنى اسرائيلدين جالوت ييله دعوا ايتمه گى
داود چقدى . جالوت داودين زوربولساده داود خداى تعالى
نينك كومگلكى ييله جالوته او كده بولوب، اونى اولديردى .
شوزيىللى فلسطين قوشونى باسيليب، پس دوشدى . طالوت
شونى گو گنه مهن، حضرت داودى اولديرجه ك بولدى . داود
مونى بيب، نوبه شهوينه قاچدى . طالوت اونينك ايزيندين
باريب، نوبه شهرينى قابادى؛ داودى دوتوب بولمادى ولى نوبه
لنه ره كوب ظلم ايتدى .

طالوت داودينك جانينه قصدايتسه ده، داود بيزده اونكافيسليك
ايتمه ك خياليه دوشمه دى . بيرنچه وقتدين صونك، بير اوروشده

طالوتی اولدیر دیلەر. داود مونی ایشیدیب، کوب قیتانندی.

داود علیه السلام

طالوتدین صونک داود اونگده یهودا نسلته و صونک همه بنی اسرائیله پادشاه بولوب اوتوردی. خدای تعالی طرفسندن اونگا هم پیغمبرلیک بئریلدی. وزبور شریف ایباریلدی. زبور شریفده بیر آراحیق مناجاتلار و نصیحتلەر یازیلدینی ایچون، حضرت داود باشقه بنی اسرائیل پیغمبرلهری یالی موسی علیه السلامنینک شریعتته عمل ایدیهدی. حضرت داود اوز عصرنده کنعاینک نچه شهرلرینی آلدی. و بیت المقدسی اوزینه پایتخت ایتدی. بیر وقتده داود (ع) خدای حضورینده گناهکار بولدی. حق تعالی ایکی فرشته گونده ریب، گناهلارینی اونگا یلدردی. حضرت داود پشیمان بولوب، کوب آغلادی. خدای تعالی غه دعا ابدیب. مینک گناهلاریمی کیچ دیب، دیلهدی. بیولک ورحملى بولان حق تعالی اونینک گناهلارینی باغشلادی. داودنینک عصرنده بنی اسرائیل طائفه سنینک ایچینه طاعون (مرگی) کسهلی دوشدی. داود بنی اسرائیلینک مؤمنلرینی بیرئره جمع ایدیب، اولار بیلاں خدای طرفینه یوز دوتوب دعا ایتدیلەر و اوندین

کسهلی بنی اسرائیلدین آیر سین دیب، دیله دیلهر. حق تعالی اولارنینک دعاسینی قبول ایتدی ویر آز وقتدین صونک خستهلق آیریلدی. طاعون خستهلقی آیریلاندین صونک حضرت داود خدایه شکر ایدیب، بیر عبادتخانه سالدرماغه باشلادی. اوزی تئز وفات ایتدیگی ایچون، اونینک وصیتته گوره، عبادتخانه نی اوغلی سلیمان یاصاتیب تمام ایتدی.

سلیمان علیه السلام

حضرت داود وفات ایدهدین صونک، یئرنده اونینک اوغلی سلیمان اوتوردی. سلیمان (ع) آتاسی داود (ع) یالی بنی اسرائیله هم پادشاه وهم پیغمبر بولدی. آتاسی ایدیان وصیتته گوره، حضرت سلیمان یدی ییلینک وقتنده مسجد اقصا-نی یاصاتدی. اقصا عبادتخانه سی گوزل بیر عبادت خانه بولدی. شو عبادت خانه یاصالیب طیار بولانده، حضرت سلیمان همه مقدس نرسه لهری اونینک ایچینه قویدوردی. اول گون بنی اسرائیل اولی بیر طوری ایتدیلەر. حضرت سلیمان کوب دانا بولدیغی ایچون، اونینک آدی بتون دنیا ده بتللی بولدی. حضرت سلیمانینک عصرنده بنی اسرائیل قاتی زور لاندی. باشقه یئرله رینک پادشاهلاری حضرت سلیمانان ایمان گتیریب، اونگا اطاعت ایتدیلەر. حضرت

سليمان (ع) قرق يىل پادشاهلىق ايدىب * آلتىننى باشتىدە
وفات ايتدى.

حضرت سليماندىن صونك سگەن پىغمبەرلەر

حضرت سليماندىن صونك بنى اسرائيله اونىڭ اوغلى يوربام
پادشاه بولدى . يوربامنىڭ عصرىدە بنى اسرائيلنىڭ ايچىنە
جەمل دوشدى. اولار ايكى بولاك بولدىلار . بىر بولاكى
يەودا و يىرىسى ھم اسرائيله دىب آدلاندىلار. خدای تعالى
اولارنىڭ ھر ايكىسىنى گوزدىن قويمان ، اولازى حق دىنە
چاغرماق ايچون، پىغمبەرلەر گوندىردى. ايباريليان پىغمبەرلەردىن
حضرت الياسنىڭ، حضرت اليسعنىڭ و حضرت يونس پىغمبەرنىڭ
آدلارى قرآن شريفده يازىلاندىلار. بنى اسرائيل يەدەبتلەرە
سجده ايتمە گە باشلادىقلارى ايچون، خدای تعالى اولارى حق
دىنە چاغرماعە حضرت الياسى و اليسعى پىغمبەر ايباردى. حضرت
الياس اولارە كوب نصيحتلەر ايتدى، كوب وقتلەر اولارى خدای
تعالى طرفىنە چاغردى ولى اولار پىغمبەرنىڭ كىنە قولاق سالمان،
اوز باطل دىنلەرىدە قالدیلەر. آخردە حضرت الياسنىڭ اوزىنى
ھم آزالارىدىن آيردىلەر . خدای تعالى نىڭ اولارە قەرى

دوتوب، ايچلەرىنە آچلىق سالىدى. اولار گە ايدىيان عمل ارنىدىن
پشيمان بونوب، اوزلەرى حضرت الياسى ايزلەمە گە باشلادىلار.
خدانىڭ امرىنە گورە حضرت الياس ھم بنى اسرائيله طرف
اوغرادى. يولدا بىر دول عىالە قارشى گەلدى. حضرت الياس
اوندىن بىر آزايىق ناز و بىر آز سو بىر دىب دىلەدى . اول
ھلەى طىبەغىنىڭ ايچىدە بولان آز اونى گور كازىب، شوندىن
باشقە منىڭ اونىم يوقدردىدى. حضرت الياس اونگا قورقە
بارىب، ناز بىشىرسىڭ، خدای تعالى سىڭا يەدە بىرەر دىدى.
اول ھلەى پىغمبەرنىڭ دىگانىنە عمل ايتدى، خدای تعالى ھم
رزقىنى بىردە كىمەدى. خلق شونى بىلىب، حضرت الياس
ايمان گىتردىلەر. حضرت الياس دعا ايدىب، خدای تعالى دىن
ياغور دىلەدى. صونك ياغمورى ياغىب. ناز كوبەلدى. حضرت
الياسدىن صونك اونىڭ شاگردى اليسع پىغمبەرنىڭ گەلدى .
حضرت اليسع كوب وقتلەر بنى اسرائيله نصيحتلەر ايدىب ،
اولارى حق دىنە چاغردى. اولار پىغمبەرنىڭ آيدانبنە قولاق
سالمايدىلار و آخردە اوزلەرى آتورىلەرە قول آستى بولدىلار.
شو محالده آتورىلەرنىڭ پادشاهى سالمانا ساردى. نىنوا شەرى

هم اونينك پايتهختى دى . اولاره حق دینه چاغرماق ایچون ،
خدای تعالی حضرت یونس پیغمبر گوندهردی .

حضرت یونس علیه السلام .

نینوا شهرنیک خلقی بت پرستدیلره؛ اولار آیه، یولدوزلاره
واباشقه بتلره سجده ایدردیلره. الله تعالی اولاره حضرت یونس
پیغمبر ایباردی. حضرت یونس نینوا خلقینه کوب نصیحتلر ایتدی
ولی اولار پیغمبرنیک کبته قولاق-المان، بت پرستلیگده قالدیلار.
حضرت یونس اولاره الله تعالی بیر بلا گوندرهجه گینی خبر
بئردی؛ صونک خدای تعالی دین، اذنسز اوزی بیر گامه منوب
باردی. گامی بیراندهک اوغراندین صونک، بیر دین دوردی.
گامیده بولان آدملر آرامزده بیر گناهکار باردر دیدیلره؛
گلبنگیز بیجه آتالی، هر کیمه دوشسه، اونى سووه آتارمز
دیدیلره. بیجه یونس علیه السلام دوشدی. یونس (ع) ده عاصی
من ابکن دیب، اوزیسی سووه تاشلادی. اونى سووه بیر
بالق یوتدی .

الله نیک امری بیله حضرت یونس بالقنیک قارنده دیری
قالدی و گناهندین توبه ایتدی. حق تعالی اونیک توبه سینی

قبول ایتدی. بیر آز وقتدین صونک بالق اونى چقاریب، سو یاقاسینه تاشلادی. حضرت یونس بالقدین خلاص بولوب، ینه ده نینوا شهرینه باردی. بت پرستلر اوز گناهلارینی دوشونوب، پشیمان بولدیلر و توبه ایتدیلر. صونک یونسی اولار اوز شهرلرینه اکدیب، او گور کزه ن شریعته عمل ایتدیلر.

حضرت ذکریا و یحیی علیهما السلام

حضرت ذکریا هارونینک نسلندین دی، اوزی هم بیت المقدسه آخوندلرینک باشچی سی ایدی. حضرت ذکریانینک هیچ مشغله سی یوقدی. اوزی وعیالی ایشاع قاری بولدیقلاری ایچون، خدای اولاره مشغله بئرمه کینه هیچ امیدایتمه زدیلر. گونله رده بیر گون حضرت ذکریا عبادت ایده ن وقتنده، اونگا جبرائیل گوروندی. جبرائیل حضرت ذکریایه عیالی ایشادین یحیی (ع) دوغولجاغینی خبر بئری. دیدی: اوغلونک یحیی عیسی نینک حق بولماغینی تصدیق ایده جگدر. بیرنچه وقتدین صونک یحیی دنیا یه گلدی. یحیی کماله یئتنده، خدای طرفیندین اونگا پیغمبرلیق ئبریلدی.

یحیی علیه السلام خلقه نصیحتلر ایدیب، حق یوله چاغردی.

ولاردىن بعضى لەرى ھىندىستان، بعضىلەرى كىچىك آسيا، بعضىلەرى روم اولكەسىنە ئارىي، يىر بولاكى ھىم يىت المەقسىنىڭ ئوزىندە قالدى، شو سىبلە يىرنىچى عىردە دىئانىنىڭ يىر ئىچە يىراھرىندە نىسارا دىنى قىبول بولوندى. نىسارا دىنى حوارىلەردىن سونك ھىم آرتىپ، پىختە بولماغە يوز قويدى. شو مەجالدى دىئانىنىڭ كوب بىشلەرى رومە دولتىنىنىڭ قول آستىدەدى. رىملىلەر بىت پىستىدىلەر. اولار نىسارا لەرە كوب جىرايدە زىدىلەر. نىسارا لەر ھىم قورقودىن اوز دىنلەرىنى آشكارا ايدى بىلمە زىدىلەر. يىر دوىبىندە عبادت خانەلەر ياساب، شولار دە عبادت ايدىدەدىلەر. شورىيلى نىسارا لەر اوچ يوزىيل رىملىلەرنىڭ ظلمىنە دوزدىلەر و اوزاھرىنى آشكارا ايدى بىلمەدىلەر، ۳۱۳ نىچى يىلدە رومە ئادشاھى قىسطە نىسارا لەرە اوز دىنلەرىنى آشكارا ايتىمە گە ادىن ئىردى و نىسارا دىنى شو مەجالدىن بىتون دىئادە بىللى بولدى. نىسارا لەر شول وقتدىن زورلاندىلار. عىسى دوغولاندىن ۵۷۰ يىل سونك ئىزنىڭ پىغمبىرىز مۇھەممەد المىسقى صلى اللہ عليه وسلم حضرتلەرى دىئاغە كاپ، اسلام دىنى ظاهر بولدى.

اسلامدىن اونىڭ عربلەر.

اسلام دىنى ظاهر بولغان وقتە جەلى عربلەرنىڭ كويىسى بىت پىست دىلەر؛ بعضىلەر يىھودىلىغى، يىر بولاكى ھىم نىسارا دىنىنى قىبول ايداندىلەر. اول ايامدە عربلەرنىڭ اىچىندە يىخىشى - يىخىشى عادتلەر باردى: اولار شىر و غىزل دىمە، گى قاتى خواھلىا دىلەر؛ شاعرلەرى كوب ارتق سىلاردىلەر؛ مەھمان سويەردىلەر و باشقە يىشلەردىن گلەن آدملەرە كوب حىرمت ايدىردىلەر. عربلەر ھىر يىل مەكە نىنىڭ ياقىنلىقىدە عكاظ دىكان يىر ئىردە توپلانىپ، اولى يىر مەجلس دوزەلدىلەر. شو مەجلسدە شاعرلەر شىرلەرىنى خلىقە اوقاردىلەر. گورونگچىلەر حىزلى گورونگلەر سوزلەردىلەر. يىخىشى شىرلەرى و گورونگلەرى خلىق گوز سون دىپ، كەبە نىنىڭ دىوارلەرىندە آساردىلار. عربلەر قىبىلە - قىبىلە بولوب اوتوراردىلەر؛ اولارنىڭ اىچىندە اىنىڭ بىلىسى قىرىش قىبىلە سىدى.

مۇھەممەد ئىلە السلام

بىزنىڭ پىغمبىرىمىز مۇھەممەد ئىلە السلام دىر. مۇھەممەد ئىلە السلام ھىمە پىغمبىرلەرنىڭ باشىدۇر. اوندىن سونك قىيات گونىنە جەلى يىر پىغمبىر گلە چك دىگىل. پىغمبىرىمىز اللہ طرفىدىن بىزە كىتىرىغان

السين السين السين السين • ۴۸ •

کتاب قرآن شریف در . بز مسلمانلارده خدای تعالی گوندمده
قرآنده بویوردینی حکله ده عمل ایتمهک فرزندر . محمد
علیه السلام عربدر ، اوزی هم قریش قبیله سندی در ، هاشم اولادیدر
تاریخ مسیحه نینک ۵۶۹ نجی ییلنده ربیع الاوّل آینه مکه
شهریده انه دین بولاندر . پیغمبریمزینک آتاسی عبدالله در ،
اونک آتاسی عبدالمطلب ، عبدالمطلبینک آتاسی هاشیم ، هاشمینک
آتاسی عبدالمناف درلار . محمد علیه السلامینک انه سی مدینه
شهریندین آمنه وعب قیزیدر . مدینه مکه نینک گوز دوغارینده
بولان اولی بیر شهردر .

کعبه

ایک باشده یشریوزینده خدای تعالی نینک امری ییله صالحدریلان
عبادتخانه مکه شهرنده بولیان کعبه در . کعبه خدانینک اوی در .
اونی پیغمبر مزینک اولی باباسی اسماعیل واونینک آتاسی
ابراهیم خلیل علیهما السلام یاصاندرلار . اولار کعبه نی یاصاب
رولان دین صونک ، خدای تعالی طرفینه قول قالدیریب ، اوچ
زاد دله دیلدر . اولاردین بیرنجیسی شودر : یاربی کعبه نی
قول ات واونی آراسته دوت . ایکنجیسی : یاربی ! شونده

عبادت ایتمهك يولىنى بزه او گرهت . اوچونجىسى : بزنىك
تسلمزدىن يىر پىغمبر ايبار كىم آزغىن بندهلەرى دوغرى يولا
چاغرسىن . حق تعالى اولارنىك دعالەرىنى قبول ايديب، پىغمبرىمىز
محمد عليه السلامى پىغمبر گوندردى؛ اول هم خلقى اسلام دينينه
چاغردى .

ايندى شو وقت دنياده دورت يوز مليون مسلمان باردور .

محمد عليه السلامنىڭ تربيهسى

محمد عليه السلام آتاسى اولەندىن صونك انەدىن دوغولدى .
پىغمبرىمىز انەدىن بولان آخشام كوب كرامتلەر گوروندى؛
كەبەنىك ديوارلار يىندە بوليان بتلەر يىرە تو كولدیلەر . فارس
اولكەسندە منك يىل لارجه ياشان آتش پرستلەرنىك عبادت
خازەسى اول گىجه سوندى وشولاردىن باشقە يەدە كوب معجزلەر
گوروندى . محمد عليه السلام آتا وانەسى بوليان، يتيم قالساده،
باباسى عبدالمطلب اونى اوز اوغلى يالى يىخشى گوريەدى .
اونگا تربيه بئريب، پخته ساقليادى . مدينەدە يوك عربلەرنىك
آراسندە قديمدين قالان عادتە گورە، چاغەلەرى بدوى عربلەردىن
سوت دش انەسى نە ساقلاماغە بئريە ديلەر . شو عادتە گورە ،

محمد عليه السلامی هم حلیه دیگان بیر عیاله بثریب، ساقلاندیلار.
 حلیه دورت ییل اونگا تریه ایشه گه مشغول بولدی. محمد
 علیه السلام حلیه نینگ اوینده بولیان وقتده، حلیه نینگ همه
 ایشله ری یخشی کته چهردی. شوزییلی حلیه محمد علیه السلامی
 دورت ییل ساقلادی و صونک اونى مکه گه اکدیپ، انه سی
 آمنه گه تاپشوردی. پیغمبر آلتی یاشینه یشتنده، اونینگ انه سی
 اولدی. سکزیاشینه بارانده، باباسی عبدالمطلب وفات ایتدی.
 انه سی و باباسی دنیا دین گیده نندین صونک، محمد علیه السلامی
 آغاسی ابو طالب اوز اوینه اکدیپ، اونگا تریه بثرمه گه
 باشلادی. ۲۵ یاشنده محمد علیه السلام سودا گرلق ایدیپ،
 اوزینی ساقلا، اق خیالینه دوشدی. اوزی مکه خلقینینگ آراسنده
 دوغری و امین بیررگیت بولدیغی ایچون، عربله راونى یخشی
 گوریه دیله ر، اونى محمد امین دیب آدلاندردیلار.

اول عصرده مکه ده خدیجه دیگان بیر دول عیال باردی.
 خدیجه نینگ مالی و دولتی کازدی. محمد علیه السلام دوغری
 بیررگیت بولدیغی ایچون، خدیجه پول بثریب، اونى سودا
 یشله رینه قوشدی. اول هم سودا گرلقده اوکده بولوب،

كوب پيدا قازاندى. آخردە محمد عليه السلام خديجهنى نكاح قليب، آلدى. خديجه دين اونىنىڭ دورت قىزى: زىنب، رقيه، ام كلثوم و فاطمه و اوج اوغلى: قاسم، طاهر و ابراهيم دوغولدىلار.

محمد عليه السلامنىڭ پىغمبەر بولماسى

محمد عليه السلام قرق ياشە بارانده، اونگا پىغبراك بئرىلدى. بىر گونى حرا داغنده بىر كووہ كىنىڭ ايچنده عبادت ايدەن وقتده حضرت جبرائيل (ع) اونگا گورنوب، ديدى:

اوقى، يا محمد! پىغمبەر آيتدى: من اوقو بىلميان، جبرائيل ديدى: اقرأ باسم ربك، يعنى خدای تعالى نىنىڭ اسم شريفىنى ذكر ايت ديدى. محمد عليه السلام لوحده يازيليان قرآنىنىڭ ۹۶ نجى سوره سىنى اوقودى. شو آيتلەرى بئرىب. حضرت جبرائيل اونىنىڭ پىغمبەر بولماسىنى خبر بئردى. محمد عليه السلام اويە قايتىب، عيالىنە پىغمبەرلىگىنى بىلدىردى. بىر نەچە وقتدين صونك، جبرائيل يەنە دە گورنوب، پىغمبەر خدای تعالى طرفندىن خلقى حق دینه چاغرماق اونگا امر بولوندىقىن بيان ايتدى. پىغمبەرىمۇ محمد عليه السلامە اول صفر پىغمبەرلىك بئريان گون

«يوم المبعث» دىب آدلاندى.

محمد عليه السلامه ايك باشدايمان كتيرونلار عيالى خديجه،
حضرت على و حضرت ابوبكر بولدىلار.

مشركلەرنىڭ محمد عليه السلام بىلە دشمنچىلىقى

محمد عليه السلام ايدىيان دوغرى و يىخشى نصيحتلەر مشركلەرە
خوش گامەدى. پىغمبر ۱۳ يىل مكەدە خلقى حق دىنە چاغرى
ولى مشركلەر اونىڭ نصيحتلەرىنە قولاق سالماز، اوزىنە هم
كوب جىرو جفا ايتدىلەر. اونى اولدىر مەك خيالىنە هم دوشدىلەر.
موتدىن باشقە، مشركلەر پىغمبرە آرتق بى حرمتلىك ايدەردىلەر
و اونگا شاعر و يا جادى گوى دىب آيدىلار.

اسلام دىنىنى مەكە خاقىنىڭ بىر آزاچىقى قبول ايدىب،
مسلمان بولدىلار، مەدینە دىن كەبە يە زيارتە گىلان آدملەر پىغمبر
بە گوروشسە دىلەر، اسلام دىنىنى قبول ايدىب مەدینە گە
قاندا دىلار. اولارە انصار دىب آيدىلار.

انصارلارنىڭ سببىلە اسلام دىنى مەدینەدە آرتماغە گورە، مەكە
مسلمانلارى اول شەرە توپلانماغە باشلا دىلار. مشركلەر هم شونى
گوروب، جوربە جور خيال لارە دوشدىلەر. محمد عليه السلام

پىغمبرلىگىنىڭ ۱۳ يىلندە معراجە باردى. خدای تعالى اونى
اوز در گاهىنە چاغرىب، بهشتى، جەننى، مىزانى، صرائى
و آخرت گوفوندى نامە بولجاغىنى اونگا بيان ايتدى. الله تعالى
محمد عليه السلامى «حبييب» يعنى دوستىم دىب آدلاندى
واوزىنە هم شو دنيا هميشە لىك دكىل، آخرت هميشە لىكدر
دىب، خبر بتردى. پىغمبر معراجە بارماسىنى قايتاندى خلقە
يىلدىردى، اينك باشدە معراجە اينانان ابوبكر حضرتلەرى بولدى.
اول سبىدىن پىغمبر اونى «صديق» دىب، آدلاندى. مشركلەر
كوب قوشون بىقناب، حضرت رسولى اولدىر مەكە گوندردىلەر.
حق تعالى كافرلەر پىغمبرنىڭ حقندە ايدىيان فس فكرلەرىنى
اوزىنە يىلدىردى. و اونگا مەدینە گە كوچمە گە اذن بتردى.
يارىم كىچەدە پىغمبر اوز يىرىندە حضرت على نى ياتىرىب،
حضرت ابو بكر ايله مەكە دىن چقىب، اوغرا دىلار. اولار بارىب،
ئور دىگان داغندە بىر كووه كىنك ايچندە اوتوردىلار.
مشركلەر پىغمبرنىڭ تامنە گىرىب، اوزىنى تاپان، يىرىندە
حضرت على نى ياتان گوروب، قورقدىلار و پىغمبرى گوزلەمە گە
باشلا دىلار. اولار محمد عليه السلامى تاپماق ايچون، هر كىم

اونى اولدىرىپ، باشىنى كىرسە، اونكا يوزدويىسە بىر رەزىم
 دىب، اعلان ايتدىلەر. پىغمبىرنىڭ ايزىدىن بارىان آدمەلەرنىڭ
 بىر نەچچەسى ئور كووۋە كىنىڭ اوستىنە بادرىلار ولى كووۋە كىنىڭ
 آغرىلى موى تورى يىلان دوتولان گوروب، شوندا ھىچ
 كس يوقدر دىب، خيال ايتدىلەر و كووۋە كىنىڭ اچىنە گىرمە
 دىلەر. اوچ گوندىن صونك ابوبكرنىڭ قلى ايكى سانى دويە
 كىتردى. محمد عليه السلام و حضرت ابوبكر دويەلەدە مەسب،
 مەدینە گە باردىلار. مەدینە نىڭ ياقىنىدە قباد دىگان بىراوبادە
 دوشوب قالدىلار. پىغمبىرنىڭ امرىنە گورە، شوندا بىر مەسجد
 سالدردىلار. ھەين مەسجد مەسلەنلارنىڭ بىرنىچى مەسجىدى بولدى.
 بىر نەچچە گوندىن صونك، حىرت رسول كان آدمەلەر بلان
 مەدینە شەرىنە بارىپ، اوندا اولىنچى جەمە نامازى اوقودى.
 حضرت رسولنىڭ مەكەدىن مەدینە گە كۆچمەسىنە «ھىجرت»
 دىب آيدىلار و مەسلەنلارنىڭ تارىخى ھىجرتدىن باشلاندى.

مەسكەلەرنىڭ يىلان اوروشى

محمد عليه السلام مەدینە گە گلگاج، شوندا مەسلەنلارنىڭ
 ھالى يىختى بولدى. اسلام دىنىنى قبول ايدىانلەرنىڭ ھسابى

گونى گوندين كوبلدى، مشر كلەر هم اسلامىنىڭ زورلاناسىنى
 ايشىدىب، قورقويە دوشدىلەر . اونىڭ ايچون اولار حضرت
 رسوله و مسلمانلارە ضرر يىتىرمە گە باشلاذىلار . مسلمانلار
 هم اولارنىڭ خيالىنى دوشونوب ، سواشە حاضرلاشدىلار .
 مسلمانلار مشر كلەر يىلە كوب اوروشلار ايتدىلەر . بولاردىن
 انىك بئىلەرى اوچدر: يىرنجى اوروش ھجرەتنىڭ ايكنجى
 يىلىندە بولدى، اونگا بدر اوروشى دىب، آيدىلار . ايكنجىسى
 احدا اوروشىدر ، ھجرەتنىڭ اوچونجى يىلىندە بولغان
 اوروشدر . اوچونجىسى هم ھجرەتنىڭ بىشىنچى يىلىندە بولوب،
 اوزى هم خندق اوروشى دىب، آدلانىا . شو سواشە مسلمانلار
 اوزلەرىنى مشر كلەردىن ساقلاماق ايچون، مدينەنىڭ توگور و گندە
 خندق قازىپ دىلار . مشر كلەر مسلمانلار يىلان نىچە اوروشلار
 ايدسەلەردە، ھمەلەرىندە باسىلپ، قاچدىلار . ھجرەتنىڭ آلتىنچى
 يىلىندە ذى القعدە آيسندە حضرت رسول اوز صحابەلەرى يىلە
 كعبە شريفى زيارت ايتمە گە باردى ولى مشر كلەر اولارى
 كعبە قويما دىلار . حضرت رسول اولار يىلان مصلحت ايدىب،
 ياراشدى . مسلمانلار يىلان مشر كلەرنىڭ آراسىندە اون يىل

پاراشیق بولسون ديب، شرطنامه باغلاندى. مشر كله رشرطنامه گه
عمل ايتمه ديلهر. شوسبيدين حضرت رسول اولاريلاز اوروش
ايديب، اوزلهرينه او كده بولدى. بيت المقدسى بتلهردين پاك
ايديب، اونى مسلمانلاره قبله گاه قلدى. پيغمبر عليه السلام مكه ده
دشمنلهره آرتق رحم گور كزدى. و اولاره قولوندين گليان
يخشيلقى ايتدى، اونگا گوره مكه آلىب بولاندين صونك،
بتون عربستان خلقى مسلمان بولدىلار.

آخرنجى حج و محمد عليه السلامنىڭ وفاتى

هجره تينك اونونجى يىلنده الله تعالى نينك حكمنه گورد،
حضرت رسول حجه بارمالي بولدى. شوخبرى ايشيدن عربلهر
مدينه گه توپلانيب، پيغمبر ييله پيريشرده زيارته باردىلار.
ذى الحجه آينيك دوردونجى گونى مكه گه گليب، كعبه
مظهنى طواف ايتدىلهر. حضرت رسول عليه السلام ميناداغنده
بوليان وقتده، اونگا شو آيه گلدى: «شو گون سيزنيك
دينگىزى كماله يثيرديم، نعمتيمى سوزه تام ايتديم و اسلام دينينى
سوزه اختيار ايتديم» پيغمبر اونده شو آخرنجى حج ايكانى يلدى.
حضرت رسول پير اثرلى خطبه او قودى، خلقينك همهسى آغلادى.

صونك اولاره پيرنچه نصيحتلهر ايتدى. آخرده اى خلق، من
اوز پيغمبرليك بو زجومي يثرينه يثرديم مى؟ ديب، سورادى.
خلق هم شويله در، يار رسول الله! ديب، تصديق ايتدىلهر. پيغمبر
مينا دين ينده مكه گه قاتيب، آخرنجى گزهك بيت الله نى
طواف ايديب، مدينه گه باردى. مدينه ده پير نچه گوندين
صونك سادغادى و دردى گونى گوندين آرتدى. همين شو
خسته لقتدين پيغمبر عليه السلام سلامت قوتولمان، پاك روحنى
خدای تعالى غه تاپشوردى و اوز مسجد ينده جايلاندى. پيغمبر يمز
محمد عليه السلام هجرتينك اوز پيرنجى يىلنده و تاريخ مسيحه نينيك
۶۳۳ نجى يىلنده وفات ايتدى. اول وقتده پيغمبر نيك
۶۳ ياشى باردى.

صلوة الله وسلامه عليه وآله وعلى جميع المرسلين آمين.

